

Keşfinin 50. Yılında Esik Kurganı ve
Altın Elbiseli Adam

MEHMET KUTLU

ege

KEŞFİNİN 50. YILINDA ESİK KURGANI VE
ALTIN ELBİSELİ ADAM

Keşfinin 50. Yılında Esik Kurganı ve
Altın Elbiseli Adam

İstanbul 2020

© 2020 Ege Yayınları
ISBN 978-605-7673-57-2

Baskı / Printed by
Fotokitap Fotoğraf Ürünleri Paz. ve Tic. Ltd. Şti.
Oruçreis Mah. Tekstilkent B-5 Blok No: 10-AH111
Esenler / İstanbul - Türkiye
Tel: 90 (212) 629 0385 – 90 (541) 231 1887
Sertifika No: 47448

Yapım ve Dağıtım / Production & Distribution
Zero Prod. Ltd.
Abdullah Sokak, No 17, 34433 Beyoğlu - İstanbul / Türkiye
Tel: +90 (212) 244 75 21 Fax: +90 (212) 244 32 09
info@zerobooksonline.com
www.zerobooksonline.com

İÇİNDEKİLER

Önsöz	8
ESİK KURGANI	
1. Giriş	11
2. Coğrafi Konumu	12
3. Kazı ve Araştırma Tarihiçesi	13
4. Esik Kurganı'nda Kazı Çalışmaları (1969-1970)	17
5. Kemal Akişev ve Erken Devir Türk Arkeolojisinin Meseleleri	23
6. Bekmuhanbet Nurmuhanbetov'un anılarıyla keşfin hikâyesi	26
7. Esik Kurganı Üzerine Yapılan Değerlendirme Toplantısı Tutanağı	32
8. Esik Kurganı ve Mimari Özellikleri	36
ALTIN ELBİSELİ ADAMA AİT BULUNTULAR	
1. Uzun Külâh biçimli Başlık ve Süslemeleri	45
a. Dağ Koyunu Heykelciğı	45
b. Dağ Tekesi Boynuzlu Kanatlı At (Tulpar) Heykelciğı	47
c. At Kanatları	48
d. İlbis (Kar Parsı) Figürleri	48
e. Arslan başı Figürleri	50
f. At Figürleri	51
g. Dağ Tekesi Figürleri	51
h. Kuş Figürleri	52
ı. Hayat Ağacı Figürleri	52
i. Taç	53
j. Kuş Kanatları	53
k. Figürlü dekoratif aplikler	54
l. Küçük Ölçekli Figürler	55
m. Geometrik Şekilli aplikler	55

n. Ok biçimli süslemeler	56
o. Dağ silsilesi zirveleri şeklindeki aplikler	56
2. Kaftan ve Gömleğe ait Süslemeler	57
a. Kaplan yüzü figürleri	58
b. Figürlü gömlek süslemeleri	58
c. Üç bileşenli yuvarlak düğmeler	59
c. İkizkenar üçgen biçimli altın pullar	59
d. Çeşitli form ve büyüklükteki pullar	60
3. Kemer Süslemeleri	60
a. Kemer tokaları	60
b. Geyik Figürleri	61
c. Geyik başı figürleri	62
4. Silahlar ve Süslemeleri	63
a. Kısa Kılıç ve Süslemeleri	63
b. Kısa Kılıcın Kını üzerindeki Süslemeler	64
c. Kılıç ve Süslemeleri	66
d. Kılıç kayışlarını süsleyen tokalar	66
5. Ziynet Eşyaları ve Süslemeleri	66
a. Gerdanlık	66
b. Mühür Yüzük	67
c. Büyük, oval kesitli dışbükey kaşlı yüzük	68
d. Turkuaz boncuklarla süslü altın küpe	68
e. Altın yaldızlı tunç döküm ayna	68
f. Kamçı	68
6. Günlük Yaşam Eşyaları ve Çanak-Çömlekler	69
a. Büyük gümüş tabak	69
b. Küçük gümüş çömçe (tabak)	69
c. Gümüş kaşık	70
d. Tunç kâse	71
e. Ahşap tepsiler (astau)	71
f. Ahşap çömçe	71
g. Keramik çanak ve çömlekler	72

ESİK KURGANI VE ALTIN ELBİSELİ ADAM ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELER

1. Esik Kurganı ve Tarihlendirilmesi Meselesi	73
2. Altın Elbisenin Rekonstrüksiyonu	81
3. Metal Süslemelerin Yapım Teknikleri ve Spektral Analiz Sonuçları	84
4. Etnografik ve Antropolojik veriler ışığında “Altın Elbiseli Adam” mı? “Altın Elbiseli Kadın” mı?	90
5. Esik Yazıtı ve Dilbilimi Çalışmaları	95
SONUÇ	103
KAYNAKÇA	107
RENKLİ LEVHALAR	111
İNDEKS	136

Ülkemizde "Altın Elbiseli Adam" olarak bilinen Esik Kurganı'nda 1970 yılında keşfedilen arkeolojik buluntular üzerine son 50 yılda yapılan çalışmalar, incelemeler ve değerlendirmelerden hareketle "Keşfinin 50. Yılında Esik Kurganı ve Altın Elbiseli Adam" başlıklı bir kitap hazırladık.

Kazıyı yapan arkeologların anılarıyla keşfin hikayesi, Kemal Akışev ve Erken Devir Türk Arkeolojisi'nin meseleleriyle başlayarak Esik Kurganının mimarisi, tarihlendirilmesi, arkeolojik buluntuların sanat tarihi yaklaşımıyla tanımlanması ve incelenmesi, maden buluntularının arkeometrik spektral analizi, Altın Elbiseli Adam'ın Rekonstrüksiyonu, etnografik ve antropolojik veriler ışığında buluntuların değerlendirilmesi ve Esik Yazıtı üzerine dilbilimsel çalışmalarda ulaşılan sonuçları kapsayan bir çalışmayı sizlere sunuyoruz.

Esik Kurganı, Kazakistan'ın güneyinde eski başkent Almatı'nın yaklaşık 50 km doğusunda konumlanmaktadır. 1969-1970 yıllarında yürütülen kazılarda Esik Kurganının merkezindeki mezar odasının yağmalanmış olduğu ancak kurganın merkezinden güneydoğusuna doğru konumlandırılan diğer bir mezar odasında ise mezar soyguncularından Altın Elbiseli Adam buluntularının korunabildiği tespit edilmiştir. Bu yönüyle Esik Kurganı o yıllara kadar yağmalanmadan tespit edilen ilk kurgan olması nedeniyle Orta Asya Arkeolojisi açısından çok büyük öneme sahiptir. Proto-Türk toplulukların kültürü ve uygarlık seviyesini gösteren Altın Elbiseli Adam buluntuları, Erken Devir Türk Sanatının korunabilmiş nadide örneklerini sergilemektedir

